

Asia: VN/18068/2023

Arviomuistio hallinto-oikeuksien kokoonpanosäätelyn eräistä tarkistamistarpeista

Lausunnonantajan lausunto

1. Pidätkö mahdollisena kehityssuuntana sitä, että hallinto-oikeuksien peruskokoonpano muutettaisiin kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanosta kahden lainoppineen jäsenen kokoonpanoksi tässä arviomuistiossa esitetyin reunaehdoin?

Hallinto-oikeuksien kokoonpanosäätelyä on tarpeellista kehittää. Kokoonpanosäätelyn uudistamista tulee jatkaa hankkeessa, jossa on laaja edustus tuomioistuimista ja jossa kuullaan myös Tuomioistuinvirastoa.

Kokoonpanosäätelyä uudistettaessa on huolehdittava siitä, että tuomioistuimet pystyvät vastaisuudessakin tuottamaan laadukasta oikeusturvaa kaikissa tilanteissa. Parhaimmillaan uudistus mahdollistaa laadukkaan oikeusturvan tuottamisen nykyistä sujuvammin ja joutuisammin. Onnistuessaan uudistus mahdollistaa tuomioistuinten resurssien käytön nykyistä tarkoituksenmukaisemmin. Uudistuksen tavoitteena ei saa kuitenkaan olla tuomioistuinten henkilöresurssien säästäminen vaan juuri niiden tarkoituksenmukainen käyttäminen oikeusturvan korkea laatu säilyttäen. Lainvalmistelussa on arvioitava huolellisesti uudistuksen vaikutukset tuomioistuinten toimintaan ja määrärahatarpeisiin.

Jatkovalmistelussa kokoonpanosäätelyä on syytä arvioida laajasti. Peruskokoonpanoa koskevan kysymyksen lisäksi tulee arvioida mahdollisuutta käyttää muita kuin peruskokoonpanoa nykyistä laajemmin ja joustavammin.

2. Mitä mahdollisia etuja näkisitte hallinto-oikeuksien peruskokoonpanon muuttamisessa kaksijäseniseksi?

Sääntelyn selkeyttäminen. Kaksijäseninen kokoonpano on jo nykyisin pääsääntö käytännön ratkaisutoiminnassa. Laissa säädetty pääsääntö kolmijäsenisestä kokoonpanosta on menettänyt merkitystään.

3. Mitä mahdollisia haittoja näkisitte hallinto-oikeuksien peruskokoonpanon muuttamisessa kaksijäseniseksi?

Oikeusturvan voidaan nähdä kapeutuvan, jos muutoksenhakutuomioistuimelle perinteinen monijäseninen ajattelu kapeutuu kokoonpanon jäsenten lukumäärän vähentyessä. Peruskokoonpanon mahdollinen muuttaminen edellyttääkin, että kokoonpanon laajentaminen säädetään mahdolliseksi ja että tuomioistuinten riittävät määrärahat turvataan, jotta kolmijäsenisen kokoonpanon käyttäminen on käytännössä mahdollista.

4. Jos hallinto-oikeuksien peruskokoonpano muutettaisiin kahden lainoppineen jäsenen kokoonpanoksi, tulisiko jotain tiettyjä asiaryhmiä säätää erikseen edelleen kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa ratkaistaviksi? Mitä nämä asiaryhmät näkemyksenne mukaan olisivat?

Yksittäisten asiaryhmien nimeämisen asemesta sääntelyn tulee olla joustavaa ja tuomioistuimilla tulee olla myös tosiasiallinen mahdollisuus käyttää eri kokoonpanoja.

5. Jos hallinto-oikeuksien peruskokoonpanoa ei tulisi näkemyksenne mukaan muuttaa kahden jäsenen kokoonpanoksi, niin olisiko avoimempi sääntely kahden jäsenen kokoonpanon päätösvaltaisuudesta mahdollinen hallinto-oikeuksien osalta (vrt. oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 a luvun 3 §:n 1 momentti) vai tulisiko lainsäädännössä säilyttää nykyisenkaltainen täsmällinen luettelo niistä tilanteissa, joissa hallinto-oikeus on päätösvaltainen kahden lainoppineen jäsenen kokoonpanossa?

Jos peruskokoonpanoa koskeva sääntely säilytetään, tulee sääntely kahden jäsenen kokoonpanosta uudistaa nykyistä avoimemmaksi.

6. Pidätekö perusteltuna sitä, että asioita, joissa järjestettäisiin katselmus tai suullinen käsittely, ei voisi ratkaista jatkossa kahden lainoppineen jäsenen kokoonpanossa? Näkisittekö, että tämä voisi aiheuttaa jotain muuta haittaa hallinto-oikeuksien toiminnalle?

Arviomuistiossa esitetyt näkemykset asioiden jättämisestä kaksijäsenisen kokoonpanon ulkopuolelle ovat perusteltuja. Sääntely selkeyttäisi nykytilaa.

Suulliset käsittelyt hallinto-oikeuksissa ovat lisääntyneet, mikä on hyvä kehityssuunta ja minkä voidaan arvioida vahvistavan oikeusturvaa. Kokoonpanosääntelyn uudistaminen ei saa johtaa siihen, että suullisia käsittelyitä järjestetään nykyistä vähemmän käytännön syistä.

7. Pidätekö perusteltuna sitä, että hallinto-oikeus ei olisi enää päätösvaltainen tilanteessa, jossa sen monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä yhdelle on tullut este istunnon aloittamisen jälkeen? Olisiko sääntely tarpeen säilyttää lainsäädännössä useampien kuin kahden lainoppineen jäsenen kokoonpanojen osalta, ja jos olisi, niin millä perusteella?

Kokoonpanossa tulee säilyä monijäsenisyys myös yllättävissä estetilanteissa. Yhden jäsenen kokoonpanoon ei pitäisi ajautua jäsenen esteestä johtuen. Kokoonpanon supistuminen kahteen jäseneseen on hyväksyttävää estetilanteessa.

8. Aiheuttaisiko kahden lainoppineen jäsenen kokoonpanon pääsäännöksi tai aiempaa joustavammaksi vaihtoehdoksi kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanolle säättäminen nähdäksenne muita kuin tässä arviomuistiossa esillä olleita muutostarpeita hallinto-oikeuksia koskeviin kokoonpanosäännöksiin?

Kokoonpanosäätelyä on syytä arvioida peruskokoonpanokysymystä laajemmin. Samassa yhteydessä on syytä arvioida mm. hallinto-oikeuden mahdollisuus toimia nykyistä laajemmin yhden jäsenen kokoonpanossa.

9. Olisiko hallinto-oikeuksien kokoonpanosäännösten sisällyttäminen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin tarkoituksenmukaista, vai tulisiko sääntelyn edelleen olla hallinto-oikeuslaissa?

Kokoonpanosäätely tulisi sisällyttää oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin ja hallinto-oikeuslaki tulisi kumota.

10. Muut mahdolliset ehdotukset ja näkemykset hallinto-oikeuksia koskevan kokoonpanosäätelyn kehittämiseksi?

-

Jaakkola Riku
Tuomioistuinvirasto

Koivuluoma Anu
Tuomioistuinvirasto